

վայելչութիւն մը կը միացնէ , որով Ռասփն ամէն իմաստ կը կենդանացնէ ու աշխուհկան ոճ մը կու տայ ողբերգութեան . վերջապէս Ռասփն գաղղիական լեզուին մէջ յեղափոխութիւն մը ըրաւ , և անոր աէր եղած՝ ուղածին պէս կը գարձնէր : Այնպիսի փափուկ բացատրութիւններ կու տայ ընտրած իմաստներուն , որ իւրաքանչիւր ու կիցէ գաղղիար կարծես թէ անկէց աւելի լաւ չէր կրնար բացատրուիլ . ամէն մէկ մտածութեան երեւակայութիւն ու զգացմունք տուած է , ամէն մէկ խօսքի յարմար բառ ու յարմար զարգարանք հագուելուցած , որով միշտ զանազան է իրեն բանաստեղծական լեզուին մէջ : Ինքը Յունաց ողբերգականներուն վրայ շատ աշխատելով և անոնց վրայցք խորունկ ծանօթութիւն ստանալով՝ իր բնատուր հանձարը աւելի զարգացուց , և ողբերգութեան մտաւորական գեղեցկութեանը խորը մտաւ : Իր ողբերգութիւններուն մէջ խիստ մեծ արուեստ կը փայլի . ամէն մէկ մասերը իրարու հետ լաւ կապուած են , և իւրաքանչիւր բնաւորութիւն աղէկ առաջ կ'երթան . կնճիւռներով չգարձնէր ողբերգութիւնը , հապա կիրք մը գուրս ցառեցնէր չափ միայն կապ կը գնէ : Մարդկային բնաւորութեան փափուկ կողմը կը ցուցնէ , որով զգայութիւն մը կը փայլի իրեն թափուրգութիւններուն վրայ . և կարգէ գուրս կորիճ է այս փափուկ զգացմունքներուն սկարութիւնները իրենց ամէն յորգութիւններով ու յատկութիւններով նկարագրելուն մէջ , անոր համար ըստ աեղոյն ինչուան վսեմութեան կ'ելլէ ասոնց մէջ . իր այս յատկութիւնը միայն՝ իրեն մարդկային բնութեան վրայ ունեցած գործովը սէրը կը ցուցնէ , որ իր քաղցր ու ամենազգայուն որտէն առաջ կու գար : Միանգամայն ողբերգութեան մէջ ամենայն մանր գեղեցկութիւն , զոր օրինակ մարդկային սրտին խորերուն պզտիկ թեւերն ալ , զանց ըրած չէ , որ ընտիր ու հարկաւոր յատկութիւն մըն է : Ռասփն երկու տեսակ ողբերգութիւն չինած է . մէյ մը պատմութեան հանած նիւթերը , երկրորդ՝ հին ողբերգութիւններուն մէկ քանի ողբերգութիւնները առած անոնց նմանած է . այս երկրորդ կարգէն են իր Արթուր , Իփիգէնիա ու Փէրսոս ողբերգութիւնները . Արթուր մէջ կիրքերը այնպիսի ճարտասանութիւն մը տուած են , որ պանչեղի գիւտ մըն է բանաստեղծին , և այս ողբերգութեան մէջ զԵւրպիդէսը կը գերազանցէ : Սակայն Ռասփն սոյն ողբերգութիւնները հաճոյ անցնել տալու համար՝ իրեն գարունն ոգւոյն յարմարուցած է . որով ասոնց միանգամայն թէ հին կերպարանք մը ունին և թէ նոր գարեբու բարակ բարեկրթութիւնը : — Խեղ մը ատեն հանգիստ տալէն ետքը իր հանձարոյն , կրօնից վեհ զգացմունքներով ու Աստուածաշնչի բանաստեղծութեամբը լեցուած՝ երկու աղւոր ողբերգութիւն չինէց , Եսթեր ու Գաթաթ , որոնցմէ երկրորդը իրեն անունը անմահացնողն է . ասոնց մէջ քընարեղական սրբեր ու երգեր ալ խոթեց , որ իրաւցընէ Սողոմոնի հրաշակերտ տաճարին կը վայելէն , ու աննման տաղեր են :

Կը շարունակուի :

ՆԿԱՐԱԳԻՐ

Թշնամի ունենալու օգտակարութիւնը :

Թորոս տակաւագործին իր Հոգոյն հետ խօսակցութիւնը :

ԹՈՐՈՍ . Թշնամի ունենալն ալ ինչ օգտակարութիւն ունի :

ՀՈԳԻՆ . Հիմա ըսեմ քեզի . նախ և առաջ թշնամիները քեզի այս բարիքը կ'ընեն , որ ինչպէս պաշարուած քաղաքի մը պահապանները այն ամէն բանը՝ որ մէկ կերպով մը քաղաքին կրնայ վնաս մը պատճառել՝ գլխաւորին կ'իմացնեն , ասանկ ալ թշնամիները , որ միշտ արթուն կենալով քու վարմունքդ գիտելու՝ ամէն գործերդ վար կը զարնեն ու անոնց բոլորին վրայ չարախօսութիւն կ'ընեն , կը ցուցնեն քեզի թէ որ բաներէն պէտք է զգոյշ կենաս :

ԹՈՐ . Ե՛հ , ճշմարիտ բարեկամներն ալ նոյն բանը կրնան ընել մեզի :

ՀՈԳ . Իրաւունք ունիս . բայց այն սէրը որ բարեկամները ունին վրադ , երբեմն զիրենք քիչ մը կը կուրցնէ . և շատ անգամ այն պակասութիւնները չեն տեսներ , որ թշնամեաց աչքէն չեն փախչիր . և ըսենք թէ տեսնեն ալ , սակայն կողմնակից ըլլալով՝ կը սկսին արգարացնել զանոնք . այս պատճառաւ երբեմն բարեկամներդ խորագիտութիւն կամ ճարտարմտութիւն կ'ըսեն այն բանին , որ թշնամին չարութիւն կամ խարդախութիւն կ'ընէ : Սերբն սիրելու արժանի չէ՝ արդէ օքանիկայ , որ ամէն գործողութիւններդ զննելով պզտիկ ոչինչ պակասութեանցդ համար ալ զքեզ կը յանգիմանէ . և ուրիշ բանի ալ չգոյ՝ այս մէկ հատիկ դեղն է , որով այնպիսի խոհմտութիւն մը քեզի ունակութիւն կը գառնայ , որ ընելու բանդ աղէկ մը մտածես . և ի՞նչ կը գտնես՝ որ գէթ վախով ստիպէ զքեզ միշտ առաքելին ու համեստ կեանք անցնելու :

ԹՈՐ . Այս ճշմարիտ է որ մարդ աւելի թշնամեոյն առջիւր չուզեր սխալիլ , քան թէ բարեկամի մը :

ՀՈԳ . Անոր համար թէ բարեկամ և թէ թշնամի ունենալը օգտակար է , որպէս զի այն մոլորութեանն որ ամօթը զքեզ ետ չկեցնէ՝ գոնէ վախը ուղղութեան բերէ զքեզ : Ասիկայ Սկիպիոն Նասիկա աղէկ ճանցեր էր . որ երբոր կ'ըսէին իրեն առջև թէ Հռովմայեցւոյ պետութիւնը շատ ապահով վիճակի մէջ է , որովհետեւ Կարթագինեցւոյ սաստիկ կոտորած տուաւ ու Յոյները ընկճեց , պատասխանէ . « Մահաւանդ թէ հիմա ամենամեծ վտանգի մէջ է . վասն զի մէկը չկայ՝ ուսկից վախնայ , և ոչ ուսկից պատկառի » :

ՃԵՂԻ ԻՍՏԱՆՈՅԻ